

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

PROF. DR. METİN AKAR'A ARMAĞAN

(Cilt/Volume: 5, Sayı/Issue: 4, Aralık/December 2021)

Süleyman SOLMAZ

Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi
ssolmaz@pau.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0803-9992>

En Büyük Kâr “Sabır”

Biggest Profit “Patience”

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 27.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 09.11.2021

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2021

Atıf/Citation

SOLMAZ, S. (2021). En Büyük Kâr “Sabır”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1646-1667.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1015305>

SOLMAZ, S. (2021). Biggest Profit “Patience”. *Journal of Academic Language and Literature*, 5(4), 1646-1667. <https://doi.org/10.34083/akaded.1015305>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Arapça bir kelime olan sabır pek çok anlamı olmakla beraber genellikle “katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme” olarak tanımlanmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’de zikri geçen ahlâkî terimlerden biri “sabır”dır. Sabır; yaşayan bütün dinlerde, beşerî his ve hasletlerin en temel unsurlarından kabul edilir. Bu yönüyle hem tasavvufî boyutta ayet ve hadislerde çok yer almış hem de dilimize, edebiyatımıza girmiştir. Klâsik Türk edebiyatında da aşk teması altında yer alan beyitlerde sabır konusu detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Çalışmada bu derece önemli olan sabır kavramı üzerinde durulmuş, tanımı yapılmış, hayatımızdaki ve edebiyatımızdaki yerine değinildikten sonra Klâsik Türk edebiyatı alanında eser veren şairlerden seçilen beyitlerle derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada maddeler halinde tasnif etmeye çalışılan noktalarda şairlerin beyitleri örnek olarak verilmiş, son olarak ise genel bir sonuca varılmıştır.

Her ne kadar âşıklarda sabr ü sükûn yok deniyorsa da birçok şaire göre sabırdan daha büyük bir kâr yoktur.

Anahtar Kelimeler: Sabır, Klasik Türk Edebiyatı, Tasavvuf, Âşık, Sevgili..

Abstract

The word, which is an Arabic word, has many meanings in the ceremony; unsuitable for transitions, without relying on, without enduring, as “tolerance”. One of the ethical terms mentioned in the Qur’an is “patience”. Patience, in all living religions, is considered one of the most essential elements of human feelings and traits. In this respect, it took place in verses and hadiths in the mystical dimension and has entered our language and literature. In the couplets under the theme of love in Classical Turkish literature, the subject of patience is handled in detail.

In the study, the concept of patience, which is so important, was emphasized, its definition was made, and after mentioning its place in our lives and our literature, it was tried to be examined in-depth with the couplets we selected from the poets who worked in the field of Classical Turkish literature. At this point, the couplets of the poets were given as examples at the points we tried to classify as items, and finally, a general conclusion was reached.

Although it is said that there is no patience in lovers, according to many poets, there is no greater profit than patience.

Keywords: Patience, Classical Turkish Literature, Sufism, Lover, Beloved.

Giriş

Sözlüklerde “engellemek, hapsetmek; güçlü ve dirençli olmak” anlamlarındaki Arapça “sabır” kelimesi günümüz Türkçesinde katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme anlamlarında kullanılmaktadır. Sabır her ne kadar bir ahlâk terimi gibi dursa da hayatın her kademesinde yaşanan üzüntü, başa gelen sıkıntı ve belâlar karşısında direnç göstermeyi; olumsuzlukları olumlu kılmak için gösterilen metaneti anlatmaktadır¹.

Olacak veya olması muhtemel ya da gelecek veya gerçekleşecek bir şeyi telâş göstermeden, telâşa kapılmadan beklemeye, acelecilik yapmamaya da bu isim verilir. “Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur” atalar sözü bu durumu en veciz anlatan bir sözdür. Bunu Sâfi söyle dile getirmiş:

*Sabr ile tut yaprağı atlas olur helvâ koruk
Âkil iseñ diñle pendim gör ne hâletdür sabr*

(Aksoy 1995)

Ruha ve bedene zarar veren şeylerden uzak durma, nefsin aşırı istek ve arzularına karşı koyma sabrın diğer bir tanımıdır. Şu tanım tam da bunu tarif ediyor: “Sabır nefsi telâştan, dili şikâyetten, organları çirkin davranışlardan koruma, nimet haliyle mihnet hali arasında fark gözetmeyip her iki durumda sükûnetini muhafaza etme, Allah’tan başkasına şikâyette bulunmama” (Çağrı, 2008: s. 337).

Sabır halk edebiyatımızda da yerini bulmuş pek çok deyim ve atasözünün içine girmiştir. Bunlar: “Sabır taşı, sabrı taşmak (tükenmek), ya sabır çekmek, sabırla koruk helva olur, dut yaprağı atlas, sabrın sonu selamettir, sabreyle işine, hayır gelsin başına, sabır acıdır, meyvesi tatlıdır, sabreden derviş, muradına ermiş...” gibi sabrın yer aldığı, sabırlı olmanın gerekliliğini vurgulayan deyim ve atasözlerimizdir. Ayrıca bazı atasözü ve deyimlerde doğrudan sabır kelimesi geçmemesine rağmen dolaylı olarak sabırlı olmanın mesajı verilir. Sabah ola hayr ola atasözü, gözleri yollarda kalmak, dört gözle beklemek deyimleri bazı durumlarda sabretmek zor olsa da sabır gösterip Allah’a güvenmenin mesajını verirler.

İnancımızda da sabır çok önemlidir. Kur’an-ı Kerim’de sabır ile ilgili birçok ayet yer alır. Yine sabır ile ilgili pek çok hadis ve kelâm-ı kibar vardır. Şems-i Tebrizî “İlim üç şeydir: zikreden dil, şükreden kalp, sabreden beden” der. Mevlânâ da “Çalınan her kapı açılsaydı, ümidin, sabrın ve isteğin derecesi anlaşılmazdı” diyerek sabretmenin ve kararlı olmanın önemini vurgular (Mevlana 2019: 124). Yazar Franz Kafka ise “İnsanın

¹ Sabır konusunda, Türk edebiyatının farklı disiplinlerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Bunlar içerisinde en kapsayıcı olanlardan biri Dr. Hüseyin Güftâ’nın *Divan Şirinde Sabır* isimli çalışmasıdır. Çalışma, oldukça önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak, biz farklı bir açıdan da sabır konusuna tekrar değinmek istedik.

belli başlı iki günahı vardır, öbürleri bunlardan çıkar: sabırsızlık ve tembellik. Sabırsız oldukları için Cennet'ten kovuldular, tembelliklerinden geri dönemiyorlar” diyerek (Kafka: 2017: 30) sabırsızlığı büyük günah olarak nitelendirir. Kur’ân-ı Kerim’de on beş ayette sabır kelimesi geçer. Zorluklar karşısında yılmamanın, sabır göstermenin, sabırda yarışmanın, inanmayan topluluğa karşı sabır göstermenin, sabır ve salat ile Allah’tan yardım dilemenin önemi vurgulanır. Yine Allah’ın güzel isimlerinden biri de “Es-Sabûr”dur:

“Andolsun, Biz sizi biraz korku, açlık ve bir parça mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabır gösterenleri müjdele” (Kur’an, 2/155).

“Andolsun, mallarınızla ve canlarınızla imtihan edileceksiniz ve sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve şirk koşmakta olanlardan elbette çok eziyet verici (sözler) işiteceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız (bu) emirlere olan azimdir” (Kur’an, 3/ 186).

“Ey iman edenler, sabredin ve sabırda yarısın, (sınırlarda) nöbetlesin. Allah’tan korkun. Umulur ki kurtulursunuz” (Kur’an, 3/ 200).

“Allah’a ve Resûlü’ne itaat edin ve çekişip birbirinize düşmeyin, çözümlüp yılgınlarsınız, gücünüz gider. Sabredin. Şüphesiz Allah, sabredenlerle beraberdir” (Kur’an 8/46)

“Ve sabret. Gerçekten Allah, iyilik yapanların ecrini kaybetmez” (Kur’an, 11/115).

Peygamber efendimiz de hadislerinde sabır göstermenin öneminden bahsetmiştir: “Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve geniş bir nimet verilmedi” (Buhârî, “Zekât”, 50; “Rikâk”, 20; Müslim, “Zekât”, 124). Bir rivayete göre ise Efendimiz sabrı şöyle tarif eder: “Sabır üçtür: Musibetlere karşı sabır, kullukta sabır, günah işlememekte sabır” (Süyûtî, II, 42; Deylemî, II, 416).

Tasavvufta her olanı Cenâb-ı Hak’tan bilip hoşnut ve râzı olma, sızlanma ve itirazdan vazgeçme, hâlimden şikâyet etmeme haline de sabır deniyor.

Salih Baba Divanı’ndan aldığımız şu beyitte dünyayı yokluk zindanına benzeterek Hz. Yûsuf’un zindanda sabredip beklediği ve Hz. Eyyûb’un dünyanın dertlerine katlandığı gibi sabretmek gerektiğini haber veriyor.

*Derdine sabr eyle dehrin Hazret-i Eyyûb gibi
Bir zaman Yûsuf oluben bekle zindân-ı adem* (Salih Baba Divanı /122)

Sâfi, evliyaların mertebelerini Hak tarafından sulanan bir serviye benzeyen kerametten elde ettiklerini, sabrın da bir keramet olduğunu söylüyor:

*Evlîyâlar mertebesin hep sabrdan buldılar
Sulanır bir servdür ammâ Hak kerâmetdür sabr* (Sâfi)

Sabırla ilgisi bulunan diğer bir kavram da rızâdır. Gazzâlî'ye göre meşakkatlere tahammülün farklı dereceleri vardır. Katlanmanın zor olduğu başlangıç derecesine tesabbur, katlanmanın kolaylaştığı orta derecesine sabır, nefsânî arzuların tam olarak baskı altına alındığı en yüksek derecesine rızâ denir (Çağrıncı 2008: 338). Sabrın fazilet bakımından en alt derecesi, içinde bulunduğu güç durumdan memnun olmasa da şikâyet etmemek, bundan daha faziletlisi içinde bulunduğu duruma razı olmak, ondan da faziletlisi belâya şükretmektir (İhyâ', IV, 68-69, 141).

Yine Salih Baba Divanı'nda sabır bir otağa benzetilmiş ve insanın bu otağda oturması her belayı tasıma gücü olarak takdim edilmiştir.

*Rızâya inkıyâd eyle otur sabrın otağında
Sabırdan bil garaz her bir belâyı hâmil olmaktadır* (Salih Baba Divanı / 62)

Belâya sabretmek mi yoksa nimete şükretmek mi daha üstündür? Bu konuda âlimler şükrü, mutasavvıflar ise sabrı daha üstün görmüştür. Salih Baba hiçbir ortamda sabırdan daha büyük bir kâr bulamadığını şu şiirinde dile getiriyor

*Bu kesret âlemin şeyrân eyledim
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Gezdim çâr-kûşeyi devrân eyledim
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım* (Salih Baba Divanı/121)

(Dünyayı gezdim, sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım. Dünyanın dört bucağını dolaştım, sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım).

*Sûret-i beşerde kaldım nikâbda
Sebu'l-Mesânide ümmü'l-kitâbda
Bend oldu sefinem kaldı girdâbda
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım* (Salih Baba Divanı/121)

(İnsan suretinde perdelendim, Fatiha'da anlatılan insanı bulamadım. Gemim denizde battı ben girdaba düştüm, fakat sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım).

*Bir zaman bekledim gülşen bağıını
Göremedim andelîbin çağıını
Cânân çekmiş gider yar otağıını
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım* (Salih Baba Divanı/121)

(Bir zaman gül bahçelerinde gezdiğim halde bülbülün vuslata erdiğini görmedim; sevgili çadırını sökmüş gidiyor. Sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım).

*Ötmez cân bülbülü açılmaz güller
Bozuktur perdeler kırılmış teller
Gideceğim yâre bağlanmış yollar
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım*

(Salih Baba Divanı/121)

(Güller açılmıyor, can bülbülü ötmüyor; yâre gidecek yollar bağlanmış. Sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım).

*Kahraman olanlar hasmını basdı
Kemân-keş olanlar yayını asdı
Bilmem nedir bende feleğin kasdı
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım*

(Salih Baba Divanı/121)

(Kahraman olanlar hasmını bastı, yay kullanmayı bilenler isini bitirip yayını duvara astı, bu feleğinin bana kastı nedir bilmedim. Sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım).

*Beni taslamayın canım kardaslar
Dokunur basıza attığınız taşlar
Hazret-i Hak kendi bildiğin işler
Sabırdan bir büyük kâr bulamadım
Bir sözünde sâdık yâr bulamadım*

(Salih Baba Divanı/121)

(Kardeşler beni ayıplamayın, kınamayın, bana attığınız taşlar tekrar size döner, çünkü Hak bildiğini işler. Sabırdan daha büyük bir kâr bulamadım, sözüne sadık bir dost bulamadım)

*Salih gibi vardır çok ehl-i diller
Pîr-i Sâmî bahçesinde bülbüller
Solmaz şükûfeler dikensiz güller
Hiç bir goncasında hâr bulamadım
Sâmî gibi sâdık yâr bulamadım*

(Salih Baba Divanı/121)

(Solmayan güller ve dikensiz güller ile dolu olan Pîr-i Sâmî'nin bahçesinde bülbül olan Salih gibi çok gönül ehli vardır. Çünkü hiçbir goncasında diken yoktur. Sâmî gibi bir sadık yar bulamadım).

Mutasavvıflara göre sabrın en güzeli ve en kıymetlisi “sabr-ı cemildir”. Yûsuf suresinde Hz. Yakub'un (a.s.) hüznü ve şikâyetini kullara değil, sadece Allah'a yapması, insanlara şikâyetlenmemesi şeklinde olan sabra “sabr-ı cemîl”, yani “güzel

sabır” denir. Mutasavvıflar, belânın Allah’tan geldiğini, insanlara sızlanmanın, dertlenmenin, bir tür Allah’ı şikâyet mânâsına gelebileceğini söylerler. Râdiye ve mardıyye mertebelerinde irâdesini Allah’ın irâdesine teslim eden kulun, O’ndan gelen iyi, kötü her şeyi "el-hayru fimahtârahullâh " esprisiyle değerlendirmesi gerekir (Cebecioğlu, 2005). İnsanlara kötülük ve musibet gibi görünen şeylerin de aslında kâinatın nizâmı için gerekli olduğunu ve Allah’tan geldiğini bilip hâlerinden şikâyet etmeyen insan sabr-ı cemîl örneği gösterir.

Velîler de sabırla ilgili birçok söz söylemiş ve adeta müritlerin çile safhalarında anahtar rol oynamışlardır. Örneğin Hz. Mevlana:

“Sabır, kurtuluşun anahtarıdır. Sabır, ağırları dindiren acı bir ot gibidir. Hem can yakar hem de tedavi eder. ...

Maksada sabırla erişilir, aceleyle değil, sabret ki doğrusunu Allah iyi bilir. Üzülme!

Sabırlı kuş, bütün kuşlardan daha iyi uçar. Kim sabrederse rızkı gelir ona.” gibi yol gösterici sözler serdetmiştir.

Sabır gösteren kişi Allah’ın sevgisini kazanır ve hem bu dünyada hem de ebediyette gösterdiği sabır neticesinde kendisi için hayırlı olacak kazanımlar edinir:

a-Dünyevî Kazanımlar

1-Sabır, Direnç Kazandırır

İncelenen şiirlerde sabrın sonsuz olduğu ve insanın sağlığına olumlu katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında sabrın istirahat sağladığını belirtmek de yerinde olacaktır:

*Âdemiyyet hilkatinde bî-nihâyetdir sabr
Hem vücûda kalbe kuvvet hem kemâletdür sabr*

*Sabriñ ol nefse sıklet verdiği çok Sâfiyâ
Gerçi ammâ soñ demindeistirâhatdür sabr*

2-Sabır, Ruh Sağlığını Korur

Bilindiği üzere Eyüp sabrı tasavvufî ve klâsik edebiyatımızda oldukça sık kullanılan bir tabirdir. Sabır konusunda istikrarlı olan şairler bazı durumlarda Eyüp peygamber ile bir tutulabilirler. Aşağıdaki örneklerde sabrın saadet sağladığı ve dertlere derman sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla sabır, ruh sağlığı için önemli bir haslettir:

*Sabrla kurtılırdı Eyyûb gibi zâtûn tenin
Fehm idersin gör soñunda ne sa’âdetdür sabr*

*Süfyânilerin sözlerine eyle tahammül
Sabr eyle gönül derdine derman doğa senden* (Salih Baba Divanı/154)

3-Sabır, Nice Hayırlı İşler Yapılmasını Sağlar

Sabreden kişilerin nihayetinde ulaşacağı merhale, hayırlı işler için önemli bir mertebedir. Sabredildiği takdirde kişi sabrederken çektiği sıkıntıların çok daha fazlasını ihsan olarak görecektir:

*Sabr eyle gönül hüsn ilinin bâbı açıktır
İhsânı da çoktur* (Salih Baba Divanı/190)

*Genç ay kaşlu renc ile bulunur
Rence sabr ide her ki diler genç* (Ahmedî-G.104/3)

b-Âhirete Yönelik Kazanımlar

1-Allah Sabredenleri Sever

Sabır sadece kişinin beşerî hayatında meyve vermez. Son tahlilde âyet-i kerîmede geçen “Allah sabredenleri sever” sözü mücbince ahirete yönelik kazanımdan da bahsedebiliriz:

*Ahmedîye vasl ümîdiyle firâkuñda senüñ
Sabr durur çâre v’allâhü yuhıbbü’s-sâbirîn* (Ahmedî- G.504/7)

2-Sabredenler Cenneti Hak Eder

Asağıdaki örneklerde sabreden kişilerin makamların en yücelerinden olan Cennet’le ödüllendirileceği inancı hâkimdir:

*Kalmadı gönlümün sabrı ârâmu
Mürüvvet bâbından eyle keremi
Burda temîz eyle her bir da’vâmu
Bırakma mahşer-i kübrâya bizi* (Salih Baba Divanı/159)

*Cân bigi tatlıdur baña ‘ışkuñ belâsı kim
Her kim belâya sabr ide ehl-i velâ ola* (Ahmedî-G 25/5)

Klâsik edebiyatımızda da sabır konusu işlenmiş, şairler şiirlerinde pek çok benzetme, mecaz ile konuyu ele almışlardır. Klâsik edebiyatın en önemli teması aşktır ve aşk-âşıklık başlı başına sabır ister. Âşık tipinin en önemli vasfı aşkında sebat göstermek ve başına gelecek her türlü belâya, sevgiliye, ağyara sabretmektir. Âşık,

sevgilinin her türlü eziyetine katlanır. “Sevgili herkese iyi davrandığı halde âşığı daima ihmal eder. Sevgili yüz vermedikçe âşığın aşkı artar. Bundan kurtuluş ise ya tahammül ya da seferdir. Âşık birinci yolu seçer; aşk yolu ne kadar tehlikeli olursa olsun buna sabretmesini bilir (Pala, 2010: 37). Ağyar ise âşığın aksine sevgili ile yakındır, sevgili asığa göstermediği ilgiyi ağyara gösterir. Bu duruma sabretmek ve ağyardan gelen zulümlere katlanmak da yine âşığa düşer. Çünkü diken yarası için gülden vazgeçilmez.

*Sabr it ağyâr cefâsına gönül diseñ
Hârı zahmıyçun ola mı ki gülden çıhasın* (Ahmedî- G.526/5)

*Aşkta kânûn imiş âşıklara cevri eylemek
Âşık oldur kim cefâ-yı yâre sabretmek gerek* (Adile Sultan- G. 88/1)

“Âşıklara eziyet etmek aşkın kanunu imiş, yârin ettiği cefaya sabredip katlanan ise gerçek âşıktır”.

Âşığa sunulan her zaman iki yol vardır: “ya tahammül ya sefer”. Aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi istisnası olmakla birlikte çoğu zaman âşık tahammül (sabır) yolunu seçer.

*Yâr ile ağyârı hem-dem görmeğe olsaydı sabr
Terk-i gurbet eyleyüp azm-i diyâr etmez midüm* (Fuzûlî G.182/5)

“Eğer yâr ile başkalarını dost ve arkadaş görmeye sabredebilseydim, gurbeti terk edip vatanıma dönmez mi idim?”

*Kıldım belâ-yı aşk ile ben mübtelâ sefer
Meşhûrdur ki âşika yâ sabr u yâ sefer* (Ahmet Paşa-G. 73/1)

“Aşkdan gelen belalara tutulduğumdan dolayı sefere koyuldum, âşığa düşen ya sabretmek ya da sefer etmek sözü meşhurdur”.

*Sabriyâ sabr eylerim her cevri ammâ togrısı
Gayrılarla görmege sabr idemem dil-dârımı* (M. Emîn Sabrî-G.96/5)

“Ey Sabri sevgilinin gösterdiği her cevri sabrederim ama doğrusu sevgilimi başkalarıyla göremeye sabrederemem”.

Aşk ana tema olduğu için âşıklıkta sabır göstermek üzere çok sayıda beyit söylenmiştir. Sevgiliden gelen eziyete, cefaya sabretmek âşığın en temel özelliklerindedir. Çünkü put gibi güzel olan sevgili sürekli âşığın sabrını, kararını, huzurunu, aklını elinden alır. Akli basından giden âşık ise Mecnûn misali yollara düşer, seyyah olur memleket memleket gezip aşk vilayetini arar:

*Ne sende mihr ü vefâ var ne ben de sabr u karâr
O yok bu yok ne aceb bizden ictinâb itdün* (Bâkî-G.259/3)

*Sabr u karâr u akl alıcı bir perî imiş
Âdem sanurdum ol sanemi gerçi sûretâ* (Bâkî-G. 10/2)

*Âşıkı bî-sabr u ârâm eyleyüp seyyâh ider
Memleket seyr itdürür aşkuñ vilâyet gösterür* (Bâkî-G.51/5)

Bir gönülde sevgiliye meyl, sevgi ve muhabbet vatan tutarsa, o gönülde sabır, sakinlik ve esenlik kalmaz çünkü aşk tenhalık sever:

*Bir dilde meyl ü mihr ü mahabbet vatan tuta
Kalmaz karârı sabr u sükûn u selâmetüñ* (Bâkî-G.280/4)

*Sabr u akl u dil kamu benden gidüp dūr oldılar
Işk bir hâlet-durur elbette tenhâlık sever* (Muhıbbî-1133/2)

Sevgilinin aşkı sineye geldiğinde sabır ve akıl sineyi terk eder çünkü aşka, sabır ve akıl yabancıdır:

*Geldi ışkuñ sîneme gitmek gerekdür sabr u hûs
Âsinâ cem’inde çün lâıyk degül bigâneleler* (Muhıbbî-1143/2)

Akl ve aşk zıt unsurlardır. Biri gelince diğeri bulunduğu yeri terk eder, aşk gelince akıl mağlup olur, aşk sabır ister öğüt ise yaramaz:

*Bana dirler ki sabr it pend n’itsün
Çün ola ışk gâlib akl mağlûb* (Ahmedî- G.51/6)

Sevgilinin âşığa sürekli cevretmesi, vefa göstermemesi, âşığına karşı olan muhabbetsizliği, sürekli rakibin yanında olması, yalnız kalmaması, âşığın sevgilinin kûyuna ulaşamaması, âşıқта sabır ve takat bırakmaz:

*Gelse tîg-ı sitemüñ câna gider sabr u karâr
Ehl-i meclis tağılur her tarafa kan olıcak* (Derzi-zâde Ulvî, 9/4)

*Garîb ü bî-kes olduñ sen saña yâr u diyâr olmaz
Belâ vü derd ü gam gibi cihanda gam-güsâr olmaz
Mahabbet olmayınca âşıkı sabr u karâr olmaz
Periler ışkı gibi âdeme bir kimse yar olmaz
Bilürsin kim güzel sevmekde hergîz ihtiyar olmaz
Mahabbet gibi anuñ için saña eglence kâr olmaz
Yüri hey vadî-i ışk içre ser-gerdân olan gönlüm* (Derzi-zâde Ulvî, 17/4)

*Ah edersen açarın râzumu ârum kalmaz
Verürin hâke teni bâd-ı gubârum kalmaz
Halka rüsvâ olurın arz-ı vakârum kalmaz
Küyuña 'azm iderin sabr u kârârum kalmaz
Arz-ı hal itmege cânâ seni tenhâ bulmam*

*Seni تنها bulıacak kendümi asla bulmam
Yandı bu yürek hasret-i hicran âteşinden
Gayrı dahi sabr etmeğe kalmadı mecâli*

(Derzi-zâde Ulvî, 31/3)

(Salih Baba Divanı, 154/11)

Sevgilinin Güzellik Unsurlarının Sabır Üzerindeki Tesiri

Sevgilinin güzellik unsurlarının her biri (boy, saç, ben, göz, yanak, gamze, dudak) âşığı kendine çeken tuzaklardır, âşıkta sabır bırakmazlar.

*Gören dilân-ı hüsnin va'de-i cânâne katlanmaz
Belî âşıkda sabr olmaz gönül ol âne katlanmaz*

(Bâkî-G.196/1)

a. Boy: Sevgilinin boyunu görme arzusuyla ayrılığına dayanamayan âşık, onu görmek için bağa vardığında sabrı kalmayıp sevgilinin boyuna benzeyen serviye kucaklar.

*Fürkatüñde bâğa vardum hasret-i bâlân ile
Kalmadı sabrum görüp servi der-âgûs eyledüm*

(Bâkî-G.324/4)

b. Saç: Beyitlerde saç tuzak oluşu, rengi ve kokusu ile ele alınmıştır. Sevgilinin saçından yayılan kokulara duyulan arzuyla ömrünü geçiren âşığın, kusa benzeyen gönlü yanağındaki bene aldanarak, saç tuzağına yakalanır. Bu Leylî zülfe tutulan âşık Mecnûn'a döner, hem aklını hem sabrını yitirir, mecali kalmaz.

*Kakülün dâm-ı belâ hal-i ruhuñ dâne-i ışk
Bülbül-i canda komaz zerre kadar sabr u mecâl*

(Emrî-G.347/6)

*Akl u sabrı terk idüp divâne olsam tañ mudur
Leylî-i zülfine anuñçün giriftâr olmışam*

*Leylî zülfüñsüz Muhibbî oldı Mecnûn'dan beter
Gitdi aklum sabrum iy zülf-i siyâhum kandasın
Saçuñ sevdâsına çâre dilerdüm
Didiler sabr-durur aña ma'cûn*

(Muhibbî-2628/8)

*Ne dilde tâkat u sabr u ne elde ihtiyârum var
Ne bir yerde hevâ-yı bûy-ı zülfüñle karârum var.*

(Ahmedî-481/5)

c. Yanak, Ben: Sevgilinin yanağının güzelliği Cennet'e benzer, yanağın üzerinde yer alan ben ise gönül kuşunun arzusunu artıran onu tuzağa çeken tanedir. Bu güzellik ve aldatmaca içinde yer alan âşık ne yapsın da sabretsin.

*Dâne-i hâline bak cennet-i ruhsârında
Nice sabr eylesün Allâhı severseñ âdem*

*Kâkülüñ dâm-ı belâ hal-i ruhuñ dâne-i ışk
Bülbül-i cânda komaz zerre kadar sabr u mecâl* (Bâkî-G.331/4)

d. Göz, Gamze: Sevgilinin gözü gamzesiyle birlikte câdû, yağmacı ve harâmîdir. Bu yüzden sevgilinin gamzesi yaralayıcılık, yağma etme ve öldürme vasıflarıyla Tâtâr olarak adlandırılır. Göz ile birlikte kas, kirpik ve gamze âşığın akıl, sabır ve kararını yağma eder. Âşığa düşen yine sabır göstermektir çünkü bilinir ki “Yâra erişmek isi az az olur”.

*Gözlerüñ sabr u karâr u aklı târâc itdiler
Sol harâmîler gibi kim kârbâna girdiler* (Bâkî-G. 182/2)

*Gözleri sabr u selâmet mülkini târâc ider
Bir amânsuz gamzesi Tâtâr dirseñ iste sen* (Bâkî-G.380/6)

*Akl u karâr u sabrumı yagma iderse gam degül
Tâtâr gamzen dil-berâ gâretger-i dîn olmasa* (Ş. Yahyâ-G.318/2)

*Dilberin işi itâb u nâz olur
Çesmi câdû gamzesi gammâz olur
Ey gönül sabr et tahammül kıl ana
Yâra erişmek işi az az olur* (Kadı Burhaneddîn-G.116/3)

*Dem-â-dem kârbân-ı sabr-ı ‘ussâkı çalar çarpar
Bulunmaz gamzenîñ misl u menendi râh-zenlikde* (M. Emîn Sabrî-G.81/3)

*Harâmî gözleri ol âfetin bir râh-zendir kim
Çalar çarpar dem-â-dem kârbân-ı sabr u sâ mânu* (M. Emîn Sabrî-G.98/3)

e. Dudak: Sevgilinin lal renkli saf şaraba benzeyen dudaklarına düşen âşıktaki sabır kalmaz varını yoğunu o şarap için harcar. Kendini hasta olarak niteleyen âşık sevgilinin şekere benzeyen dudaklarını murat etse de nasiplenemez çünkü sevgilinin dükkân olarak nitelenen seker satan dudakları âşığa kapalıdır. Bu müşkil içerisinde âşığın sabretmeye gücü kalmaz.

*Nice sabr eylesün bir haste sükker özlese cânı
Lebün sükker-fürûsı söylesek açmaz mı dükkânı* (Ş. Yahyâ-Mftrt 23)

*Düketdi sabrını gönliüm o la`l-i nâba düselden
Komadı varını harc eyledi sarâba düselden* (Ş. Yahyâ-283/1)

Oysa âşık sevgiliden bir buse alabilmek ve onun gönül çalan kâkülleri için varını yoğunu vermeye hazırdır:

Akl u sabr u ten ü cân u dil ü dînüm ne ki var
Ulviyâ cümlesi ol turre-i tarrâra fedâ (Ulvî-s.264)

Ancak sevgilide merhamet yoktur. Bütün bu sebeplerden dolayı âşığa sabretmek düşer, sabır zaferin anahtarudur, aşk derdine tek çare sabretmektir, sabır göstermekten başka deva yoktur. Zira yârin ettiği her cefâ âşığa vefâdır:

Vasluña ne vakt irem didüm gözün
Didi ki es-sabrü miftâhül'ferec (Ahmedî-103/2)

Sabr eyle ışk derdine çâre diler-iseñ
Ki ol derde sabrdur ayruh devâsı yoh (Ahmedî-116/5)

Sabr eylegil bu ışk belâsına Ahmedî
Kim her cefâ ki yâr ide yâra vefâ durur (Ahmedî-188/9)

Tabîbe derdümi didüm didi kim Ahmedî sabr it
Bu derde sabrdur çâre dahı yok hiç dermânı (Ahmedî-621/10)

Âşık bülbül üzerinden kendine seslenerek ettiği feryat ve figanlara son verip ciğer kanını içerek sabretmesini öğütler çünkü gerçek âşık acı çeker, gönülde derdi olmayan ona göre gerçek âşık olamamıştır. Âşıklığın delili kanlı gözyaşı dökmek, feryat etmek, ciğeri kanla dolu olmaktır:

Sabr eyle devâ nâmını añma Muhibbiyâ
Âşık dinür mi dilde gönülde devâ ola (Muhibbî-89/5)

Aşk derdine sabır gösteren âşık bir gün rahata ereceğini, kapının mutlaka açılacağını ve sevgiliye kavuşacağını umarak rahatlar:

Cevre kıla tahammül iden yârı arzû
Sabr ide hâre her kim aña gül-sitân gerek (Ahmedî-356/3)

Çün havâle eyledüñ hicrâna şekvâ eyleme
Sabr kıl vaslına tâ kim bulasın bir feth-i bâb (Muhibbî-203/5)

Mihnete sabr it Muhibbî tâ ıresin râhata
Hak dimişler bu sözi “es-sabru miftâhül'ferec” (Muhibbî-341/5)

Gitmesün hergiz dilünden zikrün olsun yâ Sabûr
Çekeyim cevri ü çefâñı ire bir gün râhatuñ (Muhibbî-631/4)

Sevgili o kadar “sabır-şiken”dir ki âşığın sabrı uzun sürmez. Sevgiliye duyulan aşk ve ondan gelen cevr ü cefalar o kadar ağır basar ki aşk derdine sabır göstermek de fayda etmez olur ve âşık yine sûrîde bir bülbül gibi âh etmeye yanıp yakınmaya baslar. Sabrına güveni olsa sevgiliye duyduğu hevâdan vazgeçecektir:

Terk iderdi mey ü mahbûb hevâsın Bâkî
Cânda sabr u dil-i âvârede ârâm olsa (Bâkî-G.435/5)

Cevre katlanmak olurdu n’idelüm ey Bâkî
Ahd-i hûbân gibi yok sabrumuzuñ bünyâdı (Bâkî-G.520/5)

Mânend-i âb u âtes bî-sabr u bî-sükûnem
Cismümde âb-ı hasret gönümde nâr-ı firkat (Nev’i-zâde Atayî-G.15/2)

Sevgiliden vazgeçmeye gücü olmayan fakat sabır göstermeye de tâkati kalmayan aşk ehlinin işi oldukça zordur:

Sefer mümkün degül yok sabra tâkat
Olupdur ehl-i işkuñ hâli müşkil (Muhibbî-1971/2)

Âşık inleyip ağladıkça karşıdakilerin “sabrı yoktur” diyerek kınama ve aşağılamalarına da uğrar ve onlara da katlanmak zorunda kalır:

Sabri yohdur diyü ayb ider işiden nâlemi
Göynügüm var ney bigi klur-ısam zârı n’ola (Ahmedî-7/3)

Ne kadar gönül derdinin gizli tutulması, her yerde açılmaması, sabır gösterilmesi ve Allah’a yalvarması gerektiğini bilse de;

Derûnun derdini her yerde açma
Sabr eyle bu yolda olmağıl ilhâh
Gizle esrarını meydâna saçma
Her yerde açılıp olma sen şerrâh (Salih Baba Divanı 22/1)

Sabr eyle dilâ derdüñi cânâne tuyurma
Cân içre nihân eyle velî cânâ tuyurma (Bâkî-G.405/1)

Bazen âşık bilerek sabrını gizli tutmak istemez çünkü sevgilinin, aşkının varlığından ve sabrının kalmadığından haberdar olmasını ister:

Göñül ol bî-vefâya sabr u işkuñ
Ayân eyle ne kim var yoğ u varuñ (Avnî-G.43/2)

Nihayetinde her derde devâ olduğu söylenen sabır, aşk derdine çare kılmaz çünkü nasihat etmek kolay sabır göstermek ise müşkildir:

*Dirler ki sabr kamusu derde devâ olur
Hâşâ ki ışk derdine ol sûd-mend ola* (Ahmedî-13/2)

*Dirler baña ki yâr firâkına sabr it
Ne resmedür bir işi dîmek kim muhâl ola* (Ahmedî-28/5)

*Yüregüm oynadığınıñ sabr dermânı degül
Anun-içün bir müferrih çâre itgil iy tabîb* (Ahmedî-48/6)

*Belâya sabr olur çâre dirler
Sınadum anı dahı hem degüldür* (Ahmedî-271/4)

*Dirler bana ki sabr kıl anun firâkına
Cânumdur andan ayru baña sabrdur muhâl* (Ahmedî-393/5)

Âşık kimi zaman kendini güçlü sabırlarıyla bilinen peygamberler ile kıyaslar. Kimi zaman aşk derdiyle başa çıkabilmek için onlar gibi bir sabra sahip olmanın önemini vurgularken kimi zaman da kendine verilen derdin onlardan daha büyük olduğundan dem vurur:

*Ben nice sabr eyleyeyim bu belâya kim
Eyyûba dahı irmedi bu resm-ile belâ* (Ahmedî-3/2)

İbrahim, İsmail, Yakup, Yusuf peygamberler ve özellikle Eyüp peygamber, aldığımız beyitlerde sabrıyla öne çıkan Allah elçileridir. Sevgiliye kavuşmak için Eyüp peygamber gibi bir sabra ve Nûh peygamber gibi uzun bir ömre sahip olmak gerektiğini söyleyen âşık gizliden gizliye vuslatın çok zor ve dahi imkânsız olduğunun mesajını da verir:

*Vuslat-ı yâre ermeğe Lutfi
Sabr-ı Eyyûb u ömr-i Nûh ister* (Lutfi, 1999/24)

Sevgilinin güzelliğini izlemeye güç yetiremeyen âşık Allah'ın tecelli ışığına güç yetiremeyip parçalanan Tûr dağına döner:

*Cemâlün şevkine döymez gönüller
Tecelli tâbına sabr eylemez Tûr* (Bâkî-G.132/3)

Sabır konusunda baba-oğul olarak ele alınan peygamberler İbrahim peygamber ve oğlu İsmail ile Yakup peygamber ve oğlu Yusuf'tur. Aşk oyunun ve sabrın belki de en güzel örneği onlardır. Evlatları ile sınanmalarına rağmen Allah'a olan aşklarının büyüklüğüyle sabrın en büyüğünü göstermiş ve kurtuluşa ermişlerdir. Beyitlerde şairler yâr katında halil olmak için bu peygamberler gibi sabır göstermenin gerekliliğine vurgu yaparlar:

*Sensin İbrâhîm’e viren azm ü İsmâ’il’e sabr
Hem viren Ya’kûb’a hüzn ü Yûsuf’a hüsn ü cemâl* (Ahmedî-II/20)

*Ahmedî sabr eyle ışk odına İbrâhîm-vâr
Ger dilersen kim olasın yâr katında Halîl* (Ahmedî-379/7)

*Sabr kıl nefse Muhib eyleme rüsvâ özüni
Sen de Yûsuf gibi zindâna varup mihmân ol* (Muhibbî-2047/5)

Eyüp peygamber sabrıyla daha çok öne çıkmış ve beyitlerde daha çok kullanılmıştır Eyüp kıssası ve Eyüp peygamberin gösterdiği sabır tam bir “sabr-ı cemîl” örneğidir. Sevgiliye ulaşmanın yolu Yakup gibi bir hüzn ve Eyüp gibi bir sabra sahip olmaktan geçer:

*Eyyûb-vâr derdüne sabr eyle Ahmedî
Ola ki göre hâlünü rahm ide ol tabîb* (Ahmedî-50/7)

*Eyyûba irse bir nefes ide miydi sabr
Uşbu belâ ki itdi baña derd-i iştîyâk* (Ahmedî-343/2)

*Dilerseñ kim elüne gire mahbûb
Gerekdür hüzn-i Ya’kûb sabr-ı Eyyûb* (Muhibbî-186/1)

*Mesîhâ-yı nigehten ders alıp dehrin etibbâsı
Bu bîmârın ilâcın sabr-ı Eyyûb eylemişlerdir* (Şeyh Galib, G. 46/4)

Âşık bazen de âşıklık yolunda kendini Mecnun ile Ferhat’tan öte tutar, kendisini en iyi sabır timsali olarak görür:

*Bâkiyâ Ferhâd ile Mecnûn-ı şeydâdan bedel
Âşık-ı bî-sabr u dil kim var dirseñ iste ben* (Bâkî-G.380/7)

Sabrın Benzetildiği Bazı Unsurlar

Bunların yanında beyitlerde çoğu kez sabır bazı unsurlara benzetilmiştir. Zevrak, câme, bina, dâmen, lenger bu unsurlardandır.

Zevrak (Kayık): Sel suyu gibi gelen bela orduları ve sevgiliye duyulan arzu ve istekler kimi zaman sabır kayığını yokluk taşına çarptırıp yok eder.

*Seyl-âb gibi saldı belâ leşkeri akın
Tîr-i kazâyâ oldu ber-â-ber irak yakın
Seng-i fenâyâ çaldı hevâ sabr zevrakın
Ta’n itme emr-i Hakka yûri müdde’î sakın
Ahvâl-i aşk çünki degül ihtiyâr ile* (Bâkî- G, 6/7-3)

Lenger: Gemiyi yerinde mihlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapaya lenger denir. Beyitte sabır lengere benzetilmiş ve aşk deryasının dalgalarının şiddetine sabır ve sükûn lengerinin dayanmadığı belirtilmiştir.

*Gördi Mecnûn cûşîş-i deryâ-yı şevkin şiddetin
Lenger-i sabr u sükûnı bozdı zencîr eyledi* (Nev'i-zâde Atayî-G.273/3)

Câme (Elbise), Dâmen (Etek): Sabırın benzetildiği diğer unsurlar câme ve dâmendir. Sevgilinin gam makası sabır elbisesini doğrar, aşk ile pervane misali bası dönmüş olan âşık sabır eteğini tutuşturur.

*Cigerüm pâreledi hançer-i cevri ü sitemüñ
Sabrumuñ câmesini doğradı mikrâz-ı gamuñ* (Avnî-G.77/1)

*Dâmen-i sabrı tutuşmuş âşık-ı ser-geštenüñ
Bî-karâr olsa aceb mi aşk ile pervâne-vâr* (Nev'i-zâde Atayî-G.79/4)

Bina: Sabır bir binaya benzer. Ne kadar sağlam yapılırsa yapılsın aşk ıstırabının zelzelesi o binayı titretir, harap eyler.

*Sabrum binâsını ne kadar muhkem eylesem
Eyler harâb zelzele-i ıztırâb-ı ışk* (Emrî-G.249/2)

*Binâ-yı sabr u kasr-ı akl katı muhkem-durur ammâ
İrisse zelzele ışkuñ hevâsından hemân ditrer* (Muhibbî-1063/4)

Sonuç

Sabır konusunu tasavvufi, sosyal ve kültürel açıdan ele alıp Klâsik Türk şiiri çerçevesinde izah etmeye çalıştık. Sabır terim olarak başa gelen olumsuz durumları olumlu kılmak için gösterilen metanete verilen addır. Sabır, çare ve çaresizlik arasında çok ince bir çizgide yer alır. Sabır meşakkatli ve zor bir iştir. Bir rivayete göre Hz. Ali efendimize üç soru sorulmuştur:

Gökten daha ağır olan nedir?

-Dürüst insana iftira atmak.

2. Zemheriden daha soğuk olan nedir?

-Namerde muhtaç olmak.

3. Zehirden daha acı olan nedir?

- Sabretmek.

Bu yüzden sabır hem derttir hem de derman, zehirden acıdır lakin meyvesi tatlıdır. Yaşayan tüm dinler sabrı en temel değerlerden biri olarak kabul eder ve inananlara bu tavrı öğütler.

Bireyin toplum hayatına uyum ve düzeni açısından da sabır olmazsa olmaz şarttır. İnsanın zorluklara katlanma ve mücadelesini geliştiren cevher sabırdır. Güçlü bir karakterde bulunması gereken insani özelliklerden biri de sabırlı olmasıdır. Sabır duygu boyutundan çıkıp davranışlarımıza oturduğunda güçlü bir karakter sergilemiş oluruz. Hayata karşı daha mücadeleci, daha kararlı, daha umutlu olur zorlukların üstesinden daha rahat gelebiliriz.

Annemarie Schimmel, bu konuda “Ancak sabırdır meyveyi tatlandıran, sabırdır tohumu uzun kış mevsimi boyunca canlı tutan ve buğday durumuna getiren, buğdayın önce una sonra ekmeğe dönüştürülmesini sabırla bekleyen insanlara dayanma gücü veren yine sabırdır. Salikin önünde uzanan uçsuz bucaksız çölleri geçmek ve kendisi ile ilahî maşuku arasında taş yürekli sineler gibi yükselen dağları aşmak için sabır gereklidir” diyerek sabrın önemine ve istenilene ulaşma noktasındaki rolüne dikkat çeker. Sabır gösteren kişinin mükâfatlandırılacağı ifade edilir ve sabır en hayırlı ve üstün amellerden biri olarak nitelendirilir.

Kur’an-ı Kerim’de yer alan ayetler başta olmak üzere, hadisler, kelâm-ı kibarlar, deyimler ve atasözlerinde sabır kavramı üzerinde durulmuştur. Klasik şiirde de sabır konusu islenmiş şairler beyitlerinde sabır kavramına yer vermişler ayet ve hadislerden iktibas yapmışlardır.

Bilindiği üzere Klâsik Türk şiirinin ana teması aşktır. Aşk hem tasavvufi boyutta hem de beşerî boyutta şiirlere girmiştir. Aşk, âşık ile maşuk arasında daha çok aşığı ilgilendiren bir durumdur edebiyatta. Aşk, sevende haddinden fazla, sevilende ise yok denecek kadar azdır. Seven için aşk sonsuzdur. Aşığın gönlünde tecelli eden bu duygu onu ölüme götürür. Yani daha aşkın basında sevilen uğruna can vermek gerekir. Bu durumdan şikâyet ise yersizdir. Aşkın yüceliği gizli tutulmasındandır (Pala, 2010: 39). Bu konuda “Her kim âşık olur ve aşkını gizler de iffet ve sabır gösterirse, Allah onu bağışlar ve Cennete koyar” hadisi divan şairlerinin etkilendiği noktalardan biri olmuştur diyebiliriz. Ancak aşkı gizlemek ve sabır göstermek de oldukça zor bir iştir. Fuzûlî aşka sabır et diyenlere “söyle kimin yarası bu merhemle iyileşti” diye sormaktan kendini alamaz.

*Sabır kılmak devâdır der muhibbin derdine nâsih
Veli nâsih devâsından olur her dem beter gönlüm* (Nesîmî Divanı, G. 56/4)

*Ey söyleyen Fuzûlî’ye aşk içre sabr kıl
Söyle bu merhem ile kimin bitti yâresi* (Fuzûlî G. 281/7)

*Kimden öğüt istersem sabır gösterir bana
Sabrumun perdesini mahabbet odu yakdı*

(Yûnûs Emre 172-3)

Sevgiliye duyulan aşkın her hali âşîğın sabrını zorlar. Sevgilinin bakışı, boyu gibi güzellik unsurları ve ettiği cevr ü cefalar âşîğın sabrını zorlayan başlıca düşmanlardır. Sevgili taş gönüllüdür, bu durumda âşık Allah'tan kendisi için sabır ve tahammül, sevgili için de merhamet diler:

*Yâ Rabb vir terahhüm ol seng-dil cüvâna
Ya sabr u ya tahammül bu pîr-i nâtüvâna*

(Muhibbî-4074/1)

Çalışma esnasında gördüğümüz bir başka husus da âşîğın sabır göstermede kendini peygamberler ile kıyaslamasıdır. Dünyada musibet ve imtihana uğramayan peygamber yoktur. Ancak onlar bu durumda bile sabretmesini bilmişlerdir. Bu makalede sabırlarıyla ele aldığımız “sabr-ı cemil” örneği gösteren peygamberler İbrahim, İsmail, Yakûb, Yûsuf ve Eyyûb peygamberdir. Eyyûb peygamber sabretti şifa buldu, Yakûb peygamber sabretti Yûsufuna kavuştu, Yûsuf peygamber sabretti Mısır'a sultan oldu, İbrahim peygamber sabretti ateş gül bahçesi oldu, İsmail peygamber sabretti kurban edilmekten kurtuldu.

*Dâimî'yem her cân ermez bu sırra
Gerçek âşık olan erer bu nûra
Yûsûf sabır ile vardı Mısır'a
Bu da gelir bu da geçer ağılama*

(Erzincanlı Âşık Daimî/ Zaman, 2011)

Tüm bunlardan hareketle ulaştığımız nokta sabretmenin ve Allah'a teslim olmanın, O'na güvenmenin önemidir diyerek sözlerimizi İbrahim Hakkı Hazretlerinin şiiri ile bitirelim:

*Sen Hakka tevekkül kıl,
Tefvîz et ve rahat bul,
Sabr eyle ve râzî ol,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse, güzel eyler...*

...

*Sen adli zulüm sanma,
Teslim ol nâra yanma,
Sabr et, sakın usanma,
Mevlâ görelim neyler,
Neylerse, güzel eyler...*

...

*Deme şu niçin söyle,
Bir nice dir ol öyle,
Bak sonuna, sabr eyle,*

*Mevlâ görelim neyer,
Neylerse, güzel eyler...*

...

*Hoş sabr-ı cemîlimdir,
Taktîri keflîmdir,
Allah ki vekîlimdir,
Mevlâ görelim neyer,
Neylerse, güzel eyler...*

(İbrahim Hakkı, Divan, 123)

Kaynaklar

- Ak, C. (1987). *Muhibbi Divanı*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akdoğan, Y.(trhsz). *Ahmedî Divanı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78357/ahmedi-divani.html>
- Aksoy, Ö. A. (1995). *Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü 2*, İnkılâp Kitabevi.
- Akyüz, K. vd. (1958). *Fuzulî Türkçe Divan*, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Alparslan, A. (1977). *Kadı Burhaneddin Divanından Seçmeler*.
- Ayan, H. (2002). *Nesîmî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri Ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni 1-2*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çağrıçı, M. (2008). “Sabır”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 35. Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelik, B. ve Kılıç, M. (2018). *Derzi-Zâde Ulvi, Divan*.
- Doğan, M. (2016). *Sabır Psikolojisi*. Çamlıca Yayınları.
- Doğan, M. N. (trhsz). *Avnî (Fatih) Divânı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78360/avni-fatih-divani.html>
- Güftâ, H. (2005). *Divan Şiirinde Sabır*. Mehmet Tekin Yayınları.
- Kaçalın, M. S. (2004). *Yunus Amra, Divan* [Süleymaniye Ktp. Fatih Kit. 3889/2. Sy. 55b-209b Yr.]. Mikrofilm Arşivi 877. Sy.
- Kafka, F. (2017). *Aforizmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kalkışım, M. (1994). *Şeyh Gâlib Dîvânı*. Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (1999). *Lütfî Divanı*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaköse, S. 1994). *Nev’i-Zade Atayı Divanı* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Kavruk, H. (trhsz). *Şeyhülislam Yahya Divanı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78405/seyhulislam-yahya-divani.html>
- Kuyumcu, F. (1979). *Erzincanlı Tüfekçi-Zâde Salih Baba Divanı* (Rabıta-i Nakşi Hayalî).
- Küçük, S. (trhsz). *Bâkî Divanı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78361/baki-divani.html>
- Külekcî, N. ve Karabey, T. (1997). *Divan, Erzurumlu İbrahim Hakkı*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

- Mevlana Celaleddin-i Rumi (2029). *Mesnevi*. Sağlam Yayınları.
- Özdemir, H. (1996). *Adile Sultan Divanı*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (trhsz). *Emrî Divanı*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78368/emri-divani.html>
- Tarlan, A. N. (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. Akçağ Yayınları.
- Yavuz, K. ve Yavuz, O. (2016). *Muhibbî Dîvânı, Bütün Şiirleri*. Türkiye Yazma Eserle Kurumu Başkanlığı.
- Zaman, S. (2011). *Derinliklerin Ozanı Âşık Daimi*. Can Yayınları.